

Streszczenie rozprawy doktorskiej pt.

„Badania nad syntezą i działaniem potencjalnych, bioaktywowalnych środków kontrastowych do MRI opartych na kompleksach żelaza(III)”

Autor: mgr inż. Marzena Wyskocka-Gajda

Promotor: dr hab. inż. Nikodem Kuźnik, prof. PŚ

Środki kontrastowe (CA) stosowane w badaniach MRI to preparaty, które oddziałując z cząsteczkami wody w organizmie zmieniają czas relaksacji (T_1 , T_2) protonów, a tym samym rozjaśniają lub przyciemniają obraz rezonansu. Obecnie w praktyce medycznej MRI stosuje się wyłącznie CA będące kompleksami gadolinu. Coraz częściej pojawiają się obawy co do toksyczności tych kontrastów z uwagi na brak naturalnej fizjologii tego metalu. Zwrotem w badaniach nad CA jest projektowanie układów, które w swej strukturze zawierają jony metali endogennych tj.: Mn^{2+} , Cu^{2+} czy Fe^{3+} . Dlatego potencjalne środki kontrastowe będące przedmiotem rozprawy to pentadentatne kompleksy żelaza(III), które mogą stanowić alternatywę i uzupełnienie dla stosowanych obecnie kontrastów gadolinowych.

W ramach badań przeprowadzono syntezę pentadentatnych ligandów amino - fenolowych (*N,O*-chelatów), które wykazują duże powinowactwo do jonów Fe^{3+} . Opracowano metodę kompleksowania tych ligandów z jonami Fe^{3+} oraz przebadano kompleksy pod kątem zastosowania jako środki kontrastowe analizując pomiary skracania czasów relaksacji T_1 , T_2 . Pomiary potwierdziły, że relaksacyjność r_1 dla kompleksów pentadentatnych może być stosunkowo wysoka, szczególnie w środowisku lepkiego podłoża tj. surowica. Osiągnięte wartości potwierdzają, że związki mogą działać jako pozytywne środki kontrastowe.

Badania poprowadzono w kierunku *Smart Contrast Agents* (SCA), czyli inteligentnych środków kontrastowych. Związki te wykazują bioaktywację i zmianę właściwości, w wyniku zadziałania bodźca w ich bezpośrednim otoczeniu. Wybrano model bioaktywacji pod wpływem działania enzymu β -galaktozydazy. W tym celu przeprowadzono odpowiednie funkcjonalizacje otrzymanych ligandów w reakcji redukcyjnego aminowania oraz w reakcji *Katritzky'ego*. Otrzymane związki zarówno w postaci nieskompleksowanych ligandów jak i powstałych kompleksów poddano aktywacji enzymatycznej, co pozwoliło na dobranie warunków oraz ocenę efektywności hydrolizy enzymatycznej dla poszczególnych modeli. Wykonano także analizy cytotoksyczności dla otrzymanych kompleksów i ligandów, co jest ważne dla związków z potencjalnym zastosowaniem biologicznym.